

DİN- SİYASET İLİŞKİLERİ BAĞLAMINDA SEÇMEN DAVRANIŞLARI VE DİN

Doç.Dr.Mehmet BAYYİĞİT*

Abstract

Voter's Attitudes and Religion Within the Context of Religion-Politics Relations

Religion-Politics relations are still problematic field in the process of transformation of the traditional societies into modernity and even in the contemporary western societies. Putting aside the debates within the context of religion-politics relations, I wonder if there play role the religious attitudes in the political activities of the individuals. The researches of Election Sociology in the West have shown that religious factor has impact on the election and it is known that the religion is also the effective factor among the factors which determine the political attitudes of the body politic in the democratic administrations. In our country, as a result of reseaches made on the various social sections it has been found out that religion had role in political preferances. In these researches, it has been found out the relations between the religious beliefs and attitudes of the university youth and their voting attitudes. That's why it can be said that the religious beliefs and attitudes of the university youth who are the most dynamic and more concerned for the administration of the country and its problems have explicit role in their attitude of voting.

---

* Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

Din-devlet/ siyaset ilişkileri tarih boyunca farklı şekillerde tezahür etmiş, bu ilişkilerin tipolojik ve toplumsal sonuçları ise, her toplumun kendine özgü sosyo-kültürel yapısı içinde biçimlenmiştir.

Ancak, gerek geleneksel toplumlarda, gerekse modern toplumlarda, problematik bir alan olarak önemini korumuş, bu bağlamda varılan sonuç itibarıyla laik anlayışı benimsemiş çağdaş toplumlarda bile, bu ilişkinin biçimi, içeriği, sınırları her zaman tartışma konusu olmuş ve öyle görünüyor ki, bundan böyle de tartışılmaya devam edilecektir.

Kuşkusuz, modern batı devletlerinde olduğu gibi, ülkemizde de hatta dünyanın diğer ülkelerinde de uzun ve karmaşık bir tarihsel ve toplumsal süreç ve süreçler toplamı sonucunda ortaya çıkan, bir toplumdan diğerine farklı gelişim seyirleri takip eden bir toplumsal kurum ve sistem olan laiklik, bu tartışmalarda erişilmiş bir merhaleyi ifade eder. ¹ Geleneksel toplumların moderniteye geçiş sürecinde, hatta çağdaş modern batı devletlerinde de bu dönüşüm/gelişim süreci farklı boyutlarda kendini göstermektedir.

Sosyolojik perspektiften, din ve toplum karşılıklı etkileşim içindedir. Toplum dini, din de toplumu etkilemektedir. Bu sebeple toplumu dinden, dini de toplumdan tümüyle soyutlayabilmek mümkün görünmemektedir. Diğer bir ifade ile, toplumsal talepleri olmayan bir din ile dinden büsbütün bağlarını koparmış bir toplum olamayacağına göre, ilişkilerdeki problematik alanların varlığını sürdüreceği de söylenebilir.

Çok yönlü ve geniş bir alan teşkil eden bu tartışmalar konumuz dışındadır. Kurumsal ilişkilerin tartışması bir yana, acaba bireylerin siyasal davranışlarında dini tutumları rol oynamakta mıdır? Şu hususu açıkça belirtmek gerekir ki, bir ülkenin siyasal sistem olarak laikliği kabul etmesi başka, devletin anayasal ilkelerine göre kurulmuş siyasal partilerden birini desteklemekte dinin etkili olması başka bir şeydir.² Dinde çoğulculuk zorunlu olarak inançta tarafsız bir devlete öncülük etmiştir. Ancak, devletin bu tarafsızlığı, dinin harekete geçirme gücünün siyaset için önemsiz olduğu anlamına gelmez. ³ Siyasal davranış ile dindarlık arasındaki ilişki, devletin din konusundaki tavrına bağlı değildir. Devletin laik olması, ülkede yaşayan insanların siyasal tercihlerinde din faktörüne

¹ Ünver Günay, Harun Güngör, Vehbi Ecer, *Laiklik Din ve Türkiye*, Adım Yay., Ank.1997, s. 9 – 11.

² Münir Koştaş, *Üniversite Gençliğinde Dine Bakış*, TDV yay., Ank. 1995, s. 94.

³ Günter Kehrler, *Din Sosyolojisi*, Çev. Semahat Yüksel, Kubbealtı Neşriyat, İst. 1992, s. 97-98.

önem vermelerini veya inanç ve tutumlarını siyasal tercihlerine yansıtılmalarını engellemez.⁴

Batı'da seçim sosyolojisi araştırmaları, seçimlerde dini faktörün etkisini gösterdiği gibi,⁵ dini inanç ve görüşlerin oy verme analizinin başka faktörlere indirgenmesi mümkün olmayan önemli bir tortu kategorisini oluşturduğu da tesbit edilmiştir.⁶ Yine çağdaş batı ülkelerinde, partilerin toplumsal temellerine ve parti bölünmelerine bakıldığında, din ile ilişkilerinin derecesine göre, partilerin üye ve seçmen tabanının oluştuğu görülmektedir. Yani, dindar bir Hristiyan kolay kolay Sosyal Demokrat partiyi benimsemediği gibi, ateist biri de Hristiyan partilere genelde oy vermemektedir.⁷ Muhakkak, bireyi siyasal katılıma / parti tercihine sevk eden, sosyo-ekonomik (gelir, eğitim, meslek, cinsiyet, etnik, bölgesel...), psikolojik, siyasal bir çok etkenden sözedilebilir. Bunların yanısıra, siyasal katılmanın yönünü etkileyen faktörlerden biri de, kişinin dindarlık düzeyi ile ilgilidir. Birey, dini değerlere yaşantısında ağırlık veriyorsa, bu değerlere daha yakın gördüğü siyasal partilere yakınlık gösterebilir. Nitekim, Batı Avrupa ülkelerinin çoğunda rastladığımız Hristiyan partileri bu ilişkinin kanıtıdır.⁸

Din ve siyasal davranış ilişkileri söz konusu olduğunda, demokratik yönetimlerde kitlelerin siyasal davranışlarını belirleyen faktörler arasında dinin de etkin bir faktör olduğu bir gerçektir. Siyasal yapıya yansıyan toplumsal olgular arasında dini de saymamız gerekir.⁹ Ne yazık ki, Türkiye bağlamında bu gerçek uzun yıllar fark edilememiştir. Ülkemizde din-siyaset ilişkileri/din eksenli tartışmalar Osmanlı'dan günümüze sürekli gündemi işgal etmesine rağmen, bu alanlardaki bilimsel çalışmaların – son yıllarda artmakla birlikte – yeterliliğinden söz etmek mümkün değildir.

Dini inanç ve tutumlarla oy verme davranışı arasındaki ilişkilerle ilgili yapılan araştırmalardan yeri geldiğinde, bulgularıyla karşılaştırmalar yapılacaktır. Değişik toplum kesimleri üzerinde yapılacak bu tür araştırmalar konunun aydınlanmasına katkı sağlayacaktır. Biz bu araştırmamızda üniversite gençliğinin¹⁰

⁴ M.Emin Köktaş, *Din ve Siyaset Siyasal Davranış ve Dindarlık*, Vadi yay.; Ank. 1997, s. 252.

⁵ Günter Kehrler, *a.g.e.*, s. 252.

⁶ Şerif Mardin, *Din ve İdeoloji*, İletişim yay., İst. 1983, s. 25-26.

⁷ M.Emin Köktaş, *a.g.e.*, s. 215.

⁸ İltar Turan, *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış*, Der yay., İst. 1996, s. 83.

⁹ Binnaz Toprak, "Türkiye'de Dinin Denetim İşlevi", *Türkiye'de Politik Değişim ve Modernleşme*, Alfa yay., İst. 2000, s. 310.

¹⁰ Araştırma, 2000 / 2001 öğretim yılında Selçuk Üniversitesi'nin çeşitli fakülte ve yüksekokullarında öğrenim gören son sınıf öğrencilerinden alınan bir örneklem (2040) üzerinde yapılmıştır.

dini inanç ve tutumlarıyla oy verme davranışları arasındaki ilişkileri tesbit etmeye çalışacağız.

Örneklerimize “Seçim zamanlarında oy verirken, oy verilen partinin/ politikacının dine önem verip vermediğine dikkat eder misiniz?” diye sorduğumuzda, % 41.5’inin olumlu yaklaşıkları, % 39.3’ünün bu özelliğe dikkat etmedikleri anlaşılmış, % 19.2’sinin ise, bu konuda düşüncelerinin olmadığı, yani kararsız bir tutum içinde oldukları görülmüştür. Genel olarak bakıldığında, örneklemin birbirine çok yakın oranlarda olumlu ve olumsuz görüş bildirdikleri görülmüştür. Ancak ilgisiz / kararsız olanların beşte bir oranda olmaları dikkat çekicidir.

Ünver Günay’ın ¹¹ Erzurum ve çevre köylerinde yaptığı bir araştırmasında; örneklemin geniş bir bölümü % 49.7, politikacılar hakkında karar verirken onların dindar olup olmadıklarını gözönüne alırken, dikkat etmeyenler % 29.4, cevapsızlar ise, % 20.9’dur.

Celalleddin Çelik’in ¹² Konya örneği üzerine yaptığı bir araştırmasında, araştırmaya katılanların % 58.9’u oy verdikleri partinin dine önem vermesine dikkat ettiklerini belirtirken olumsuz cevap verenler % 30.8 oranında olup, fikri olmadığını belirten kararsızlar % 10.3’tür.

M. Emin Köktaş’ın ¹³ İzmir örneği üzerindeki araştırmasında ise; oy verdiği partinin dine önem vermesine de dikkat edenlerin oranı % 38.1, dikkat etmeyenlerin % 49.6, fikri olmadığını söyleyenlerin oranı %11 olarak tesbit edilmiştir.

Araştırmamız açısından dikkate değer diğer bir araştırma ise, Münir Koştaş’ın ¹⁴ Ankara Üniversitesi Gençliği üzerindeki çalışmasıdır. Buna göre örneklemin % 63.3’ü oy verdikleri veya verecekleri partinin dine önem vermesine dikkat etmezken, % 24.2’si dikkat etmektedir. Fikri olmayanlar ve cevapsızlar ise, % 12.4’dür.

Değişik bölgelerde ve toplumsal kesimlerde yapılan bütün bu araştırmaların oransal farklılıklarının zaman, bölge, siyasal ortam , sosyo-ekonomik ve kültürel şartlar... gibi birçok nedenlerle analizlerini yapabilmek mümkündür.

¹¹ Ünver Günay, *Erzurum ve Çevre Köylerinde Dini Hayat*, Erzurum Kitaplığı yay., İst. 1999, s. 229.

¹² Celaladdin Çelik, *Şehirleşme ve Din*, Çizgi Kitabevi yay., Konya 2002, ss. 314 – 315.

¹³ M.Emin Köktaş, *Türkiye’de Dini Hayat*, İşaret yay. İst. 1993, s. 185.

¹⁴ Münir Koştaş, *a.g.e.*, s. 97.

Ancak, ortak olan bir husus vardır ki, o da; dinin siyasal tercihlerde rolünün olduğudur.

Araştırmaların gerek oy verilen partinin dine önem vermesi, gerekse politikacıların dindarlığına bakılması hususundaki olumlu davranışların, değişkenler açısından elde edilen bulgularında ortak noktalar vardır. Bu olumlu davranış kırsal kesimde kendisini daha güçlü gösterirken, eğitim düzeyi açısından, eğitim düzeyi yükseldikçe azalmaktadır. Gelir düzeyine göre de, üst sosyo – ekonomik düzeyden alt tabakalara doğru inildikçe, oy verilen partinin dine önem vermesine dikkat etmede artış, olumsuz tutumda da düşüş vardır.

Bu araştırmada de benzer sonuçlar elde edilmiştir. Ayrıca, örneklemimizin özellikleri itibariyle; bilim alanları, yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, aile dindarlığı ve dini pratikleri yerine getirme şiddetiyle, siyasal davranışları arasında anlamlı ilişkiler tesbit edilmiştir.

Dine önem veren parti veya adaya oy verip vermemeye, öğrencilerin öğrenim gördükleri bilim alanları arasındaki ilişkilere bakıldığında; yüksek din öğrenimi gören ve dini iletişimin en yoğun bir şekilde yaşandığı İlahiyat öğrencilerinin, dine önem veren parti veya politikacılara oy vermeye daha fazla (% 62.1) eğilimli oldukları gözlenmektedir. Olumsuz (% 40.2) ve kararsız (% 22.4) tutumda ise Fen Bilimleri öğrencileri diğerlerine göre daha fazladır. Bu öğrencileri, Sosyal Bilimler ve Sağlık Bilimleri öğrencileri izlemektedir.

Yaş değişkenine göre; öğrencilerin yaşları ilerledikçe kararsız/ilgisiz tutumların (21 ve altı % 24.3 ; 25 ve üzeri % 12.0) önemli oranda kararlılığa dönüştüğü, yine 25 ve üzeri yaş grubunun olumlu tutumda (% 49.2) diğerlerine göre daha fazla oldukları gözlenmiştir.

Cinsiyetle dine önem veren parti veya adaylara oy verip vermeme arasında da anlamlı bir ilişki vardır. Erkekler olumlu tutumda (% 42.2) daha fazla iken, kızların kararsız/ilgisiz tutumda (% 22.5) erkeklerden daha fazla oldukları dikkati çekmektedir. Genel olarak kızların politikaya erkeklere göre daha az ilgi gösterdikleri söylenebilir.

Ailelerin sosyo-ekonomik düzeyleri itibariyle konumuza bakıldığında, üst (zengin) aile çocuklarının olumsuz tutumda (% 60.0) ve kararsızlıkta (% 20.0) en yoğun oldukları, alt (fakir) tabakalara inildikçe kademeli bir şekilde, olumlu tutumların arttığı gözlenmiştir.

Dine önem veren parti veya adaylara oy verip vermeme ile öğrencilerin ailelerinin dindarlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Dindar ailelerin çocukları olumlu tutumda (% 52.0) en yüksek oranı oluştururken, din-

le az ilgili veya ilgisiz ailelerin çocukları olumsuz (% 71.4) ve kararsız/ilgisiz (% 23.8) tutumda daha fazladır.

Diğer önemli bir farklılaşma da, öğrencilerin hayatlarının en uzun dönemini geçirdikleri ve üniversite öğrenimi dışında halen ikamet ettikleri yerleşim birimleriyle ilgilidir. Konyalı öğrenciler hariç, diğer büyük şehirlerden gelenler olumsuz, küçük şehir veya kasabalardan gelenler olumlu tutumda daha fazladır. Yaşanan yerleşim biriminin Türkiye genelindeki bölgelere dağılımı açısından bakıldığında, oyunu verirken partinin veya adayın dine önem verip vermediğine dikkat etmediğini belirtmede, sırasıyla Ege, Doğu ve Güneydoğu Anadolu ile Akdeniz bölgelerinde yoğunlaşırken, olumlu görüş belirtenler yoğunluk sırasına göre, İç Anadolu, Marmara ve Karadeniz bölgelerinde yaşayanlardır.

Konumuzun değişkenler açısından gösterdiği bu farklılaşmaların yanısıra, acaba gençlerin seçmen olarak davranışlarında dindarlıklarının bir rolü var mıdır? Gençlerin Allah'a inanç ve dini pratikleri yerine getirme dereceleriyle, siyasal partilere oy verme davranışları arasında bir ilişkinin olduğu varsayımından hareketle, öncelikle Allah'a inanç durumları ile dine önem veren parti veya politikacılara oy verip vermeme arasındaki ilişkilere bakabiliriz.

Örnekleme oluşturan öğrencilerin Allah inancıyla ilgili tutumlarıyla, dine önem veren parti veya politikacılara eğilim göstermeleri arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Gençlerin inanç prototipleri perspektifinden bakıldığında; Taklitçi (% 80.0), İnançsız (% 71.9), Şüpheli (% 66.4), İlgisiz (% 60.0) bir tutuma sahip olanlar, dine önem veren parti/politikacılara, çoğunlukla iltifat etmediklerini belirtirken, kararsız ve ilgisiz cevaplarda da yine aynı gruplar daha fazladır. Olumlu cevap verenler daha çok Allah'a inananlardır (% 49.5). İman esaslarına inanma – inanmama bakımından elde edilen veriler de aynıdır. Allah'a inandığını belirtenlerin yaklaşık üçte birinin, oy verirken parti veya politikacıların dine önem vermelerine dikkat etmem şeklinde görüş belirtmeleri de dikkat çekicidir.

Namaz kılma ve sıklığı kriterine göre ölçülen dindarlıkla dine önem veren parti tercih etme arasındaki ilişkilerde; hiç namaz kılmayanların çoğunluğu (% 64.4), parti/politikacının dine önem vermesine dikkat etmedikleri, devamlı namaz kılanların (% 59.1)'i bu hususu dikkate aldıklarını, arasıra namaz kılanların ise, her iki durumda yaklaşık oranlarda olup, kararsızlıkta diğerlerine göre daha fazla oldukları tesbit edilmiştir.

Oruç tutma ve sıklığı ile dine önem veren parti tutma ilişkilerinde de durum namazla benzerlik arz etmektedir. Yine, hiç oruç tutmayanların (% 66.3)'ü, arasıra oruç tutanların (% 79.1)'i olumsuz görüş belirtmekte, Ramazan ayının tamamında oruç tutanların ise yaklaşık yarısı (% 47.7) dine önem veren parti ve politikacıları tercih etme eğilimi göstermektedir.

“Dini inanç ve pratiklere sıkı bir biçimde bağlı olanların daha çok dine değer verdiği için parti tutma eğilimi gösterdiklerini” belirten Ünver Günay,¹⁵ araştırmasında, deneklerin dine bağlılıklarının şiddetiyle, siyasal davranışlarında dini inanç ve kanaatlardan etkilenme durumları arasında yakın bir ilişkinin bulunduğunu gözlemlemiştir. Benzer bir sonuç Celalettin Çelik'in¹⁶ araştırmasında da görülmektedir. Örneklemin kendi dindarlıklarıyla, partilerinin dine önem vermesine dikkat etme tutumuyla bir karşılaştırmasını yapan araştırmacı, partilerinin dine önem vermesine dikkat edenlerin en yaygın olduğu kategori, kendilerini “çok dindar” olarak tanımlayanlarda % 71.4, “orta derecede dindar” olarak tanımlayanlarda % 63.2 ile “dine karşı az ilgili” olanlarda % 22.9 oranında olduğunu tesbit etmektedir.

“Dine bağlılık ve dini pratikleri yapma düzeyi insanın siyasal hayata katılmasının yönünü ve siyasal partilerden beklentilerini etkileyen önemli bir faktör” olduğunu belirten M.Emin Köktaş,¹⁷ dini pratikleri yerine getirme sıklığı ile parti üyeliği arasında anlamlı ilişkiler bulunduğunu dönemin siyasal partileri nezdinde ayrıntılı olarak anlatmaktadır.

Konumuzla ilgili vereceğimiz diğer bir örnek, Üstün Ergüder'in araştırmasıdır.¹⁸ Ülkemizde 1950'lerde çok partili demokratik siyasal düzene geçilmesiyle, destek sağlamak için politik partilerce dini sembollerin sıkça kullanılmaya başlandığını, 1970'lerdeki Türk siyaset hayatının ilginç bir boyutunun da dinin öneminin gittikçe artması olduğunu ifade eden Ergüder, 1977 seçim öncesi yaptığı araştırmada parti tutma üzerinde dinin etkisini de araştırmış, namaz kılma ve sıklığı ile parti tercihi arasında anlamlı sonuçlar bulmuştur. Araştırmaya göre, daha dindar olanlar AP'yi desteklemekte ve dindarlık faktörü azaldıkça AP'nin desteği de bununla doğru orantılı bir şekilde azalmakta fakat bunun yanı sıra CHP destek kazanmaktadır. Bu bulgu CHP'nin laik ve kemalist gele-

¹⁵ Ünver Günay, *a.g.e.*, s. 230- 231.

¹⁶ Celalettin Çelik, *a.g.e.*, s. 318.

¹⁷ Bkz. M.Emin Köktaş, *Din ve Siyaset*, s. 206, 229-232.

¹⁸ Üstün Ergüder, “Türkiye’de Değişen Seçmen Davranışı Örüntüleri”, *Türkiye’de Politik Değişim ve Modernleşme*, Alfa yay., İst. 2000, s. 302 – 303.

neğine uygun bir görüntü çizmektedir. Aynı araştırmaya göre, toplam oyun % 16.4'ünü oluşturan dindar kesimin küçük partilere destek verdiği ve bunların içinden % 63.3'ünün ise MSP'yi desteklediği anlaşılmaktadır.

Burada önemli bir hususa işaret etmede yarar vardır. Bireylerin oy verirken dine önem veren parti veya politikacılara eğilim göstermesi, başka bir ifade ile bireyin dini inanç ve tutumlarının siyasal tercihlerinin yönünü etkilemesi ayrı, politikacıların parti veya kişisel çıkarları için dini / dince kutsal sayılan değerleri kullanması ayrı bir durumdur. Toplumun bilinçlenmesiyle bu konudaki duyarlılıkları artmaktadır. Nitekim, toplumun en dinamik kesimlerinden olan üniversite gençliği üzerine yapılan bir araştırmada,¹⁹ bu konu, örneklem grubunun din ve siyaset anlayışını anlamaya yönelik sorulan iki farklı soruya verilen cevaplarda belirginlik kazanmaktadır. “Nasıl bir din tercih edersiniz?” sorusuna dinin siyasal ve ideolojik yanına önem verdiklerini belirtenlerin oranı % 17'dir. Buna karşılık deneklerin geri kalanı yani büyük çoğunluk dinin siyasete alet edilmesinden yana değildir. “Seçimlerde siyasal tercihinizi kullanırken oy vereceğiniz siyasal partinin dinle ilgili tutumunu gözönünde bulundur musunuz?” sorusuna verilen cevaplar ise; Her zaman % 10, Çoğu zaman % 56, Arasıra % 29, Hiçbir zaman % 5'dir. Buna göre; yukarıdaki bulgunun aksine, siyasal partilere oy verirken onların dine karşı tutumları da önem taşımaktadır. Araştırmacı birbirine ters gibi görünen sonuçların, deneklerin bu konudaki tutarsızlığından çok tutarlılığını gösterdiğini, yani deneklerin dinin siyasete alet edilmesine karşı oldukları gibi, din düşmanlığı yapılmasına da karşı oldukları yorumunu yapmaktadır.

Yine benzer bir araştırmada²⁰ da, dinin devlet sistemini yönlendirmesini zararlı bulanların oranı % 67.91'dir. Bu görüşe katılmayanların oranı % 18.39'dur. Araştırmacı, “yukarıdaki verilere göre, din – devlet ilişkileri yönünden laikliğin büyük bir çoğunluk tarafından kabul edilmiş olduğu anlaşılmaktadır.” değerlendirmesini yaptıktan sonra, farklı düşünenlerin olmasının yanısıra, öğrencilerin fikri gelişimlerini tamamlamamış olmalarını da unutmamak gerektiğini vurgulamaktadır.

Sonuç olarak, öncelikle belirtmeliyiz ki bu ve benzeri araştırmalarda elde edilen bulguları genellemek doğru değildir. Ancak, ülke çapında yapılacak empririk araştırmalarla genel hükümlere ulaşmak mümkün olabilecektir. Yine de bu araştırmaların sonuçları, yapıldığı zaman dilimi ile sınırlıdır. Aynı türden

¹⁹ Zeki Arslantürk, *Kutsalın Dönüşü Yeni Toplum Arayışları*, Ayışığı yay. , İst. 1998, ss. 94 – 95.

²⁰ Münir Koştaş, *a.g.e.*, s. 95.

araştırmaların artması oranında, daha aydınlatıcı bilgi ve bulgulara ulaşılabilecektir. Ülkemizdeki araştırmaların önemli bir eksiği, birçok alanda olduğu gibi siyasal davranışlarda da din faktörünün yeterinde incelenmemiş olmasıdır. Modern batı ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de kitlelerin siyasal davranışlarını belirleyen faktörler arasında dinin de etkin bir yeri vardır. Toplumun en dinamik, ülke yönetim ve sorunlarına daha duyarlı bir kesim olan üniversite gençliğinin de oy verme davranışlarında dinin belirgin bir rolü vardır. Kişinin dindarlık düzeyinin şiddeti, oy verme davranışının yönünü de etkilemektedir.

